

Τμήμα Κλασικών Σπουδών και Φιλοσοφίας
Πρόγραμμα Φιλοσοφίας

Περιγραφή Μαθήματος, Ιανουάριος 2021
ΦΙΑ 260 Στοιχεία Φαινομενολογίας

Διδάσκων Δρ Χρίστος Χατζηιωάννου
Περίοδος Εαρινό εξάμηνο 2021
Διαλέξεις Δευτέρα και Πέμπτη, 13:30 μμ – 15:00 μμ
Email hadjioannou.christos@ucy.ac.cy

Περιγραφή

Το μάθημα αποτελεί μια εισαγωγή στις βασικές ιδέες και προβληματικές της σύγχρονης Φαινομενολογίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα κείμενα των δύο μεγάλων εκπροσώπων της Φαινομενολογίας, Έντμουντ Χούσερλ και Μάρτιν Χάιντεγκερ, και, δευτερευόντως, στα κείμενα των Εμμάνουελ Λεβινάς και Μωρίς Μερλώ-Ποντύ.

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές και φοιτήτριες θα είναι σε θέση να κατανοούν τις πιο σημαντικές ιδέες αυτών των φιλοσόφων. Θα είναι σε θέση να μελετούν, όσο γίνεται πιο προσεκτικά, έγκριτες μεταφράσεις των αυθεντικών έργων, και να αξιοποιούν κείμενα της δευτερεύουσας βιβλιογραφίας έτσι ώστε να αξιολογούν κριτικά τις θεωρίες τους. Θα μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν και να εξηγούν τεχνικούς όρους της σύγχρονης φαινομενολογίας, αναγνωρίζοντας την καινοτομία που εισήγαγαν στην σύγχρονη ιστορία της φιλοσοφίας και στην φιλοσοφική σκέψη εν γένει.

Ενότητες Μαθήματος (κάθε ενότητα αντιστοιχεί σε εβδομάδα, δηλαδή σε δύο συναντήσεις).

1. **Γενική εισαγωγή στο μάθημα και εισαγωγή στην φαινομενολογική περιγραφή**
Υποχρεωτική Ανάγνωση: Προυστ, Μαρσέλ, *Αναζητώντας τον Χαμένο Χρόνο, I Από τη μεριά του Σουάν* (Εκδόσεις Βιβλιπωλείο της Εστίας, 1998): σελ. 48-50. Σαρτρ, Ζαν Πωλ, *Η Ναυτία*, (Εκδόσεις Πατάκη, 2000): σελ. 19-22.

Βοηθητική Ανάγνωση: Sokolowski, Robert, *Εισαγωγή Στην Φαινομενολογία*, Μτφρ. Παύλος Κόντος, (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, 2003): σελ. 223-240.

2. **Ντεκάρτ, Ψυχολογισμός**
Υποχρεωτική Ανάγνωση: Ντεκάρτ, Ρενέ, *Στοχασμοί περί της Πρώτης Φιλοσοφίας* (Εκδόσεις Εκκρεμές, 2003): Πρώτος & Δεύτερος Στοχασμός, σελ. 59-86.

Βοηθητική Ανάγνωση: Μπενιέ, Ζαν-Μισέλ, *Ιστορία της Νεωτερικής και Σύγχρονης Φιλοσοφίας: Φυσιολογίες και Έργα* (Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999): σελ. 97-102.

Βοηθητική Ανάγνωση: Alessio, Franco, *Ιστορία της Νεότερης Φιλοσοφίας* (Εκδόσεις Τραυλός, 2012): σελ.

694-5 («Η Λογική δεν είναι ανθρωπολογία, ψυχολογία και μεταφυσική») & 699-709. Kusch, Martin, «Psychologism», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.). «Naturalistic Presuppositions about the body» <https://iep.utm.edu/husspemb/#SH1a>

3. **Πρώιμος Χούσερλ: Η Φαινομενολογία ως αυστηρή επιστήμη**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: «Φαινομενολογία», Audi, Robert, *Το Φιλοσοφικό Λεξικό του Cambridge* (Εκδόσεις Κέδρος, 2011).

Βοηθητική Ανάγνωση: Husserl, Edmund, *Η Φιλοσοφία ως Αυστηρή Επιστήμη* (Εκδόσεις Ροές, 2000): σελ. 15-25. Μπενιέ, Ζαν-Μισέλ, *Ιστορία της Νεωτερικής και Σύγχρονης Φιλοσοφίας: Φυσιογνωμίες και Έργα* (Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999): σελ. 619-641.

4. **Πρώιμος Χούσερλ: Αποβλεπτικότητα, Ενέργημα, Νόημα, Αντικείμενο, Δοτικότητα, Ενάργεια, Κατηγοριακή Εποπτεία**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Ζαχάβη, Νταν, *Χουσέρλ: Εισαγωγή στη Φαινομενολογία του* (Εκδόσεις Αρμός, 2010): σελ. 19-84 & 123-124.

Βοηθητική Ανάγνωση: Βασιλείου Φωτεινή και Θεοδώρου Πάνος, *Εισαγωγή Στη Φαινομενολογία του Έντμουντ Χούσερλ: Γένεση και Σημασία των Λογικών Ερευνών ως Θεωρίας της Επιστήμης: Αποβλεπτικότητα, Κατηγοριακή Εποπτεία, A Priori* (Εκδόσεις Νήσος, 2018): σελ. 151-168.

5. **Ώριμος Χούσερλ: Εποχή, Φαινομενολογική Στάση, Αναγωγή και Υπερβατολογία**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Ζαχάβη, Νταν, *Χουσέρλ: Εισαγωγή στη Φαινομενολογία του* (Εκδόσεις Αρμός, 2010): σελ. 93-150.

Βοηθητική Ανάγνωση: Sokolowski, Robert, *Εισαγωγή Στην Φαινομενολογία* (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, 2003): σελ. 39-63. Κόντος, Παύλος, «Η Φαινομενολογική Αναγωγή: Σύντομη Εισαγωγή, Μεταφρασμένα κείμενα» (online).

6. **Ύστερος Χούσερλ: Διωποκειμενικότητα**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Sokolowski, Robert, *Εισαγωγή Στην Φαινομενολογία* (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, 2003): σελ. 159-163.

Βοηθητική Ανάγνωση: Ζαχάβη, Νταν, *Χουσέρλ: Εισαγωγή στη Φαινομενολογία του* (Εκδόσεις Αρμός, 2010): σελ. 218-251. Husserl, Edmund, *Καρτεσιανοί Στοχασμοί* (Εκδόσεις Ροές, 2002): σελ. 131-220.

7. **Ύστερος Χούσερλ: Βιόκοσμος**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Sokolowski, Robert, *Εισαγωγή Στην Φαινομενολογία* (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, 2003): σελ. 153-163. Χούσερλ, Έντμουντ, *Η κρίση των ευρωπαϊκών επιστημών και η υπερβατολογική φαινομενολογία* (Εκδόσεις Νήσος, 2012): σελ. 16-29.

Βοηθητική Ανάγνωση: Husserl, Edmund, *Καρτεσιανοί Στοχασμοί* (Εκδόσεις Ροές, 2002): σελ. 11-18. Χούσσερλ, Έντμουντ, *Η κρίση των ευρωπαϊκών επιστημών και η υπερβατολογική φαινομενολογία* (Εκδόσεις Νήσος, 2012): σελ. 11-34 & 99-116.

8. **Ύστερος Χούσερλ και Μωρίς Μερλώ-Ποντύ: Σώμα**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Ζαχάβη, Νταν, *Χουσέρλ: Εισαγωγή στη Φαινομενολογία του* (Εκδόσεις Αρμός, 2010): σελ. 197-218.

Βοηθητική Ανάγνωση: Μερλώ-Ποντύ, Μωρίς, *Φαινομενολογία της Αντίληψης* (Εκδόσεις Νήσος, 2016): σελ. 175-186 & 267-275.

9. **Πρώιμος Χάιντεγκερ: Θεμελιώδης Οντολογία, το ερώτημα για το νόημα του «είναι», η μέθοδος της ερμηνευτικής φαινομενολογίας και η υπαρκτική ανάλυση του Dasein [ενθαδική ύπαρξη]**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Dastur, Françoise, *Ο Χάιντεγκερ και το Ερώτημα του Χρόνου*, Μτφρ. Μιχάλης Πάγκαλος (Εκδόσεις Πατάκη, 2008): σελ. 37-91.

Βοηθητική Ανάγνωση: Χάιντεγκερ, Μάρτιν, *Είναι και Χρόνος –Τόμος Πρώτος*, Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τζαβάρα (Εκδόσεις Δωδώνη, 1985): σελ. 24-34, 62-100. Μπενιέ, Ζαν-Μισέλ, *Ιστορία της Νεωτερικής και Σύγχρονης Φιλοσοφίας: Φυσιογνωμίες και Έργα* (Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999): σελ. 642-670. Heidegger, Martin, *Τι είναι Μεταφυσική*, Προλεγόμενα-Μετάφραση-Σχόλια Παναγιώτης Θανασάς (Εκδόσεις Πατάκη, 2000): σελ. 21-32. Θεοδώρου, Πάνος, *Εισαγωγή στο Είναι και Χρόνος: Φαινομενολογική ερμηνεία και ανάλυση της Προκαταρκτικής Υπαρκτικής Ανάλυσης* (Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015): §1, §5-7, §9.

10. **Πρώιμος Χάιντεγκερ (Είναι και Χρόνος Πρώτος Τόμος): Dasein και ο κόσμος (Η δομή «εν-τω-κόσμο-είναι» και ο κόσμος, η προχειρότητα [Vorhandenheit] και η παρεύρεση [Zuhandenheit])**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Dastur, Françoise, *Ο Χάιντεγκερ και το Ερώτημα του Χρόνου*, Μτφρ. Μιχάλης Πάγκαλος (Εκδόσεις Πατάκη, 2008): σελ. 98-119.

Βοηθητική Ανάγνωση: Μάρτιν, Χάιντεγκερ, *Είναι και Χρόνος –Τόμος Πρώτος*, Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τζαβάρα (Εκδόσεις Δωδώνη, 1985): σελ. 100-156, 308-315. Θεοδώρου, Πάνος, *Εισαγωγή στο Είναι και Χρόνος: Φαινομενολογική ερμηνεία και ανάλυση της Προκαταρκτικής Υπαρκτικής Ανάλυσης* (Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015): §12-16, §19-20.

11. **Πρώιμος Χάιντεγκερ (Είναι και Χρόνος Δεύτερος Τόμος): Το είναι του Dasein ως μέριμνα, είναι-προς-θάνατον, αγωνία, αυθεντικότητα, αποφασιστικότητα, χρονικότητα**

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Dastur, Françoise, *Ο Χάιντεγκερ και το Ερώτημα του Χρόνου*, Μτφρ. Μιχάλης Πάγκαλος (Εκδόσεις Πατάκη, 2008): σελ. 119-144.

Θεοδώρου, Πάνος, *Εισαγωγή στο Είναι και Χρόνος: Φαινομενολογική ερμηνεία και ανάλυση της Προκαταρκτικής Υπαρκτικής Ανάλυσης* (Ελληνικά Ακαδημαϊκά

Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015): §27, §39-41.

Βοηθητική Ανάγνωση: Χάιντεγκερ, Μάρτιν, *Είναι και Χρόνος –Τόμος Δεύτερος*, Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τζαβάρα (Εκδόσεις Δωδώνη, 1985): σελ. 425-534.

12. Λεβινάς: Η Ευθύνη προς τον Άλλον, Ετερότητα, Πρόσωπο

Υποχρεωτική Ανάγνωση: Κακολύρης, Γεράσιμος, «Εμμανουέλ Λεβινάς: Ο φιλόσοφος της ευθύνης», *Ελευθερία*, Δημοσίευση 04 Φεβρουαρίου 2018 (online). Εμμανουήλ, Λεβινάς, *Ηθική & Άπειρο* (Εκδόσεις Ινδίκτος, 2007): σελ. 55-61.

Βοηθητική Ανάγνωση: Levinas, Emmanuel, *Ολότητα και Άπειρο: Δοκίμιο για την εξωτερικότητα* (Εκδόσεις Εξάντας, 1989): σελ. 9-53, 244-255, 270-276. Λεβινάς, Εμμανουήλ, *Ηθική & Άπειρο* (Εκδόσεις Ινδίκτος, 2007): σελ. 33-39, 49-54, 62-70.

Αξιολόγηση και Βαθμολογία

Τελική Εργασία: 50%

Ενδιάμεση Εξέταση: 30%

Κουίζ: 10%

Συμμετοχή: 10%

Τελική Εργασία: Οι φοιτητές αναμένεται να απαντήσουν σε τρεις ερωτήσεις που θα επιλέξουν από λίστα που θα τους δοθεί κατά την διάρκεια των μαθημάτων, με όριο 750 λέξεις ανά ερώτηση.

Ενδιάμεση Εξέταση: Οι φοιτητές θα απαντήσουν σε μια ερώτηση που αφορά στο κείμενο που θα τους έχει ανατεθεί, με όριο 750 λέξεις.

Κουίζ: Σε κάθε ενότητα (δηλ. μια φορά την εβδομάδα) θα υπάρχει ένα πανεύκολο κουίζ πολλαπλών επιλογών που θα αντιστοιχεί στο θέμα της ενότητας.

Συμμετοχή: Το μάθημα αυτό προϋποθέτει ενεργό συμμετοχή των φοιτητών στις συζητήσεις που θα ακολουθούν τις διαλέξεις. Για την παρακολούθηση των διαλέξεων και τη συμμετοχή στις συζητήσεις που θα ακολουθούν, είναι αναγκαία η πρότερη ανάγνωση των κειμένων για το κάθε θέμα.

Κανονισμοί

Η παρακολούθηση των διαλέξεων είναι υποχρεωτική και απαιτείται για την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος. Οι φοιτητές αναμένονται, όχι μόνο να είναι παρόντες στις διαλέξεις, αλλά και να συμμετέχουν στη δημιουργία ενός κατάλληλου κλίματος για πανεπιστημιακού επιπέδου διαλέξεις. Τα κείμενα ανάγνωσης θα αναρτούνται στο Blackboard.

Βιβλιογραφία

Κύρια Βιβλιογραφία:

Βασιλείου Φωτεινή και Θεοδώρου Πάνος, *Εισαγωγή Στη Φαινομενολογία του Έντμουντ Χούσερλ: Γένεση και Σημασία των Λογικών Ερευνών ως Θεωρίας της Επιστήμης: Αποβλεπτικότητα, Κατηγοριακή Εποπτεία, A Priori* (Εκδόσεις Νήσος, 2018)

- Ζαχάβη, Νταν, *Χουσέρλ: Εισαγωγή στη Φαινομενολογία του* (Εκδόσεις Αρμός, 2010)
- Θεοδώρου, Πάνος, *Εισαγωγή στο Είναι και Χρόνος: Φαινομενολογική ερμηνεία και ανάλυση της Προκαταρκτικής Υπαρκτικής Ανάλυσης* (Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015). Online.
- Κακολύρης, Γεράσιμος, «Εμμανουέλ Λεβινάς: Ο φιλόσοφος της ευθύνης», *Ελευθερία*, Δημοσίευση 04 Φεβρουαρίου 2018 (online). Εμμανουήλ, Λεβινάς, *Ηθική & Άπειρο* (Εκδόσεις Ινδίκτος, 2007)
- Κόντος, Παύλος, «Η Φαινομενολογική Αναγωγή: Σύντομη Εισαγωγή, Μεταφρασμένα κείμενα» (online).
- Μαγγίνη, Γκόλφω, *Για μια ερμηνευτική του τεχνικού κόσμου: Από τον Χάιντεγκερ στην σύγχρονη τεχνοεπιστήμη* (Εκδόσεις Πατάκη, 2010).
- Μερλώ-Ποντύ, Μωρίς, *Φαινομενολογία της Αντίληψης* (Εκδόσεις Νήσος, 2016)
- Μπενιέ, Ζαν-Μισέλ, *Ιστορία της Νεωτερικής και Σύγχρονης Φιλοσοφίας: Φυσιογνωμίες και Έργα* (Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999)
- Ντεκάρτ, Ρενέ, *Στοχασμοί περί της Πρώτης Φιλοσοφίας* (Εκδόσεις Εκκρεμές, 2003)
- Ξηροπαϊδης, Γιώργος, *Ο Heidegger και το πρόβλημα της Οντολογίας* (Εκδόσεις Κριτική, 1995).
- Προυστ, Μαρσέλ, *Αναζητώντας τον Χαμένο Χρόνο, I Από τη μεριά του Σουάν* (Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998)
- Σαρτρ, Ζαν Πωλ, *Η Ναυτία*, (Εκδόσεις Πατάκη, 2000)
- Χάιντεγκερ, Μάρτιν, *Είναι και Χρόνος – Τόμος Πρώτος*, Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τζαβάρα (Εκδόσεις Δωδώνη, 1985)
- Χάιντεγκερ, Μάρτιν, *Είναι και Χρόνος – Τόμος Δεύτερος*, Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τζαβάρα (Εκδόσεις Δωδώνη, 1985)
- Χούσσερλ, Έντμουντ, *Η κρίση των ευρωπαϊκών επιστημών και η υπερβατολογική φαινομενολογία* (Εκδόσεις Νήσος, 2012)
- Alessio, Franco, *Ιστορία της Νεότερης Φιλοσοφίας* (Εκδόσεις Τραυλός, 2012)
- Audi, Robert, *Το Φιλοσοφικό Λεξικό του Cambridge* (Εκδόσεις Κέδρος, 2011)
- Dastur, Françoise, *Ο Χάιντεγκερ και το Ερώτημα του Χρόνου*, Μτφρ. Μιχάλης Πάγκαλος

(Εκδόσεις Πατάκη, 2008)

Heidegger, Martin, *Τι είναι Μεταφυσική;*, Προλεγόμενα-Μετάφραση-Σχόλια Παναγιώτης Θανασάς (Εκδόσεις Πατάκη, 2000)

Husserl, Edmund, *Η Φιλοσοφία ως Αυστηρή Επιστήμη* (Εκδόσεις Ροές, 2000)

Husserl, Edmund, *Καρτεσιανοί Στοχασμοί* (Εκδόσεις Ροές, 2002)

Kusch, Martin, «Psychologism», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.).

Levinas, Emmanuel, *Ολότητα και Απειρο: Δοκίμιο για την εξωτερικότητα* (Εκδόσεις Εξάντας, 1989)

Sokolowski, Robert, *Εισαγωγή Στην Φαινομενολογία*, Μτφρ. Παύλος Κόντος, (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, 2003)

Συναφή Επιστημονικά Περιοδικά

Δευκαλίων

Νεύσις

δια-ΛΟΓΟΣ

Φιλοσοφία (επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών)

Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση

Ηλεκτρονικές Εγκυκλοπαίδειες Φιλοσοφίας

Διάφορα λήμματα από κορυφαίους φιλόσοφους στο αντικείμενο μπορούν να βρεθούν ηλεκτρονικά στην **Stanford Encyclopedia of Philosophy (SEP)**: <http://plato.stanford.edu/>
Γενικότερα, για οποιοδήποτε ζήτημα φιλοσοφικού ενδιαφέροντος, μπορείτε να απευθύνεστε στα λήμματα της SEP. Μια άλλη πολύ καλή ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια φιλοσοφίας είναι η **Internet Encyclopedia of Philosophy**: <http://www.iep.utm.edu/>

Ωρες Γραφείου

Μετά από συνεννόηση, Γραφείο 7, 1^{ος} όροφος, Κτίριο Αποστολίδη (διαδικτυακά όσο διαρκεί η πανδημία).